

EMIL ROZUM

PŘÍBĚHY Z ČESKÉ VOJENSKÉ HISTORIE

PŘÍBĚHY Z ČESKÉ VOJENSKÉ HISTORIE

Emil Rozum

OBSAH

PŘEMYSL OTAKAR II.	4
VOJÁK JAN JISKRA	18
BÍLÁ HORA	32
DRUHÁ BÍLÁ HORA	53
MARŠÁL RADECKÝ	75
ALFRÉD WINDISCHGRÄTZ	100
GENERÁL ŠNEJDÁREK	118
DVANÁCT APOŠTOLŮ US ARMY	135
REPORTÁŽ Z PROTEKTORÁTU	162

PŘEMYSL OTAKAR II.

(král český, železný a zlatý)

Slavný vojevůdce podcenil vnitřního nepřítele a v bitvě na Moravském poli byl zabit. Podle a zákeřně.

Doba: počátek 13. století

Jméno: Přemysl Otakar II., král český

Národnost: česká

Narozen: (asi) 1233, Městec Králové, Čechy

Zemřel: 1278, Dürnkrut, (česky Suché Kruty, Moravské pole), Dolní Rakousy

Otec: Václav I., král český

Matka: Kunhuta Štaufská

Manželky: Markéta Babenberská, Kunhuta Uherská

Děti: Kunhuta Přemyslovna, Anežka Přemyslovna, Václav II., Mikuláš Opavský

Zajímavosti:

- „**Zle, matičko zle, Braniboři zde...**“ je nosná myšlenka opery Bedřicha Smetany **Braniboři v Čechách**. Libretistu Karla Sabinu inspirovaly hrůzné činy vojska braniborského markraběte **Oty Braniborského**, které po smrti **Přemysla Otakara II.** okupovalo Čechy.
- Nabalzamované ostatky **Přemysla Otakara II.** mohly být pohřbeny ve Znojmě až po roce, po uplynutí **papežské klatby**. Teprve po sedmnácti letech jsou převezeny do Anežského kláštera v Praze. K věčnému odpočinku jsou uloženy od roku 1973 v katedrále **sv. Víta**.
- Podle jedné z hypotéz je město **Jičín** pojmenováno na počest manželky **Václava II., Jitky (Guty) Habsburské**, dcery **Rudolfa I., Habsburského**. Potvrzuje to i zmínka v zakládací listině Strahovského kláštera.

PŘEMYSLŮV STYL BOJE

Obrněná jízda, vyzbrojená kopími, meči a sekyrami, doprovázená zbrojnoši, převážně rozhodovala o výsledku střetnutí. A „tryskový“ průnik „těžkých pánů“ do nitra nepřítele Přemyslovi přinášel jedno vítězství za druhým.

PAPEŽOVA DVOJÍ TVÁŘ

*Rudolf I. Habsburský ve svém nepřátelství jde tak daleko, že zařídil, aby papež **Inocenc IV.** vyhlásil nad Přemyslovým vojskem klatbu nejvyššího typu – **acht**. (Na pokyn stejného papeže před lety Přemysl vedl dvě křížové výpravy do pobaltského Pruska).*

ZÁVIŠŮV KONEC

*Na **Hluboké je** zpečetěn Závišův osud, před hradem je potupně **popraven** (1290). Středověkou dřevěnou gilotinou.*

Přemysl Otakar II. přišel na svět v době neobvyklého hospodářského růstu Čech, v době objevů ložisek **nerostného bohatství** země, ať již to bylo stříbro a zlato, nebo jiné kovy (1233). Vzpourným, neústupným samorostem je odmalička. V čele vysoké šlechty se jako **patnáctiletý** staví do čela vzpoury proti svému otci. Po potlačeném povstání je (sice jen krátkodobě) vězněn v **nezáviděníhodném** prostředí na hradě **Přimda**. Rychlý, až raketově je jeho další profesní růst. Ještě než se stává pátým českým **králem z rodu Přemyslovců** (1251), je jmenován **moravským**

markrabětem (1247), rakouským vévodou (1251) i štýrským vévodou (1251). Později též korutanským vévodou (1269), kraňským markrabětem (1269). Co umožnilo tak rychlý postup? Byla to náhoda? Rozhodně ne. Byly to osobní genové dispozice? Možná, spíše ano. Bylo to jinak. **Přemysl** volí cestu ctižádostivých sňatků. Není to nic neobvyklého, zvláště u vysoké šlechty. Dvěma sňatky tak pro české království získává (spíše vyžení) území sahající až k Jaderskému moři. **Přemysl** je zároveň i „ranař“, území, která nevyžení, dobývá silou. Daňové zisky pak používá hlavně pro krytí nemalých armádních výdajů. Nejenže je **králem**, ale i **vrchním velitelem** mocného vojska, které nemá v Evropě **rovnocenného protivníka**.

PŘEMYSLOVY SPANILÉ JÍZDY
1251 – 1255 – 1260

Na severní **Železnorudsko**, kde knížecí rod **Bogenů** těží olovo, stříbro a železo, **Přemysl** směřuje jednu ze svých prvních královských „spanilých“ jízd. Od **Bogenů** požaduje buď placení tučného **léna**, nebo se situace vyřeší bojem. **Bogenové** neuváženě volí boj. Vzápětí boj s Bavoráky, vedenými **Ottou II.**, **Přemysl** vyhrává, a tak se území stává součástí **Koruny české** (1251). **Natrvalo**. Nechybí ani dálkové „spanilé jízdy“. Na pokyn papeže **Inocence IV.** vede **dvě křížové výpravy** do pobaltského **Pruska**. **Přemyslovy** snahy o rozšíření moci do Pobaltí však vycházejí naplano. Na břehu Baltu stačí jen založit

hrad **Königsberg**, (dnes Kaliningrad, v Ruské federaci, 1255). Rovněž vede zdlouhavou válku s uherským králem **Bélou IV.**, kterou vítězně ukončí bitvou u **Kressenbrunnu** (1260). Mimo „spanilé jízdy“ **Přemyslovo vojsko** zaměstnávají časté, až **pravidelné vpády** nejen uherských nájezdníků, ale i Turků, ba i Mongolů na moravské hranici.

PŘEMYSLOVA DOMÁCÍ POLITIKA
1251–1278

V domácí politice **Přemysl** musí čelit drsným útokům domácí opoziční šlechty, neboť již dávno neplatí, že **rozhodnutí panovníka je nezvratné**. Velká část šlechty **Přemyslovy** královské výnosy buď **ignoruje**, nebo vyvolává proti Přemyslovi **povstání**. Co ji k tomu vede? Jenom touha po větší a ještě větší moci, neboť moc přináší prospěch, ať již finanční, či materiální. A zmocnit se královské moci je lákavé, neboť král vlastní nejbohatší ložiska nerostů, zvláště zlata a stříbra. Povícero rebelií, šlechtických vzpour proti **Přemyslovi** provází intriky i vraždy. Situace se vyhrotila zvláště v jižních Čechách, ovládaných mocnými rody **Vítkovců** a **Rožmberků**. V této situaci **Přemyslovi** vyrostl nikoliv oponent, ale přímo zákeřný nepřítel – **Záviš z Falkenštejna**.

ZÁVIŠ Z FALKENŠTEJNA

1250–1290

Záviš je čelní příslušník opoziční šlechty, která **nechce respektovat** a také většinou **nerespektuje** Přemyslův královský majestát. Opozice se snaží o osudu zemí Koruny české rozhodovat sama, případně rozhodnutí královského majestátu přehlížet či sabotovat. V době, kdy král **Přemysl** čelí četným vpádům uherské jízdy, uvnitř státu mu vyrostl sok s přídomkem z **Falkenštejna** (1250–1290), jehož rodové sídlo je na hradě **Falkenstein** v Bavorsku. Záviš králi škodí, kde může, naposledy v Budějovicích. Když **Přemyslem** založené město už dobře prosperuje, jihočeští **Vítkovci**, vedeni **Závišem**, město **vyplení**. Při stavění kláštera **Svatá trnová koruna** (dnes Zlatá koruna, 1263) se scénář opakuje – **Vítkovci** klášter **vypalují**. Záviš na útěku před spravedlností nachází ochranu u **Rudolfa I. Habsburského** na jeho hradě **Habichtburg** (dnes Habsburg ve Švýcarsku). Právě tam Záviše zastihla zpráva o tom, že náhle zemřel **Alfonz Moudrý**, císař **Svaté říše římské**. Spolu s **Rudolfem** pak **Záviš** na **Habichtburgu** plánuje další postup v této situaci, kde **Rudolf I.** chce hrát první roli. Je to ožehavá záležitost, neboť o císařský trůn má zájem nejen **Rudolf I.**, ale i **Přemysl**. Při vrcholové volbě volitelé – **kurfirti** však nestojí o vládu „**železné ruky**“ **Přemysla**, císařem Svaté říše římské se stává **Rudolf I. Habsburský**, celkem bezvýznamný švábský kníže (1273). Podle **Přemysla Otakara II.** je odvěta nutná, rozhoduje se záležitost řešit silou. A tak je vojenské střetnutí s **Habsburkem** neodvratné.

Přemysl válku s **Habsburkem** zahajuje dvouměsíčním tažením svého vojska přes Plzeň, Cheb, Bavorsko až k Vídni s vojenskou hotovostí několika desítek tisíc mužů. **Rudolf** přípravy na válku také nezanedbává, najímá téměř stejně tolik žoldnérů, co **Přemysl**. S žoldnéry se pak přeplavuje přes Dunaj a pak ještě přes řeku Moravu. V rovinatém terénu **severovýchodně od Vídně** obě armády svůj postup zastavují a na dohled se utáboří. Když se již schyluje k bitvě, kdy jsou zálohy a posily na místě a kdy stačí dát jen povel k zahájení bitvy, nastává okamžik, na který **Záviš z Falkenštejna** v Praze dlouho čeká. V době nepřítomnosti krále vyvolává v Praze proti Přemyslovi **stavovské povstání** Vítkovců a Rožmberků. Povstalá šlechta pak zbavuje **Přemysla** královského postavení a jmenuje **Záviše** králem **zemí Koruny české**. Po zralé úvaze **Přemysl Otakar II.** vylučuje boj na dvou frontách, bitvu bez boje vzdává, a odjíždí do Prahy obhájit svůj královský post. Též odjíždí ztrestat viníky. **Podmínky příměří**, zakotvené později do dokumentu „**Vídeňský mír**“, už nemohou být pro **Přemysla** horší. **Přemysl** ztrácí **alpské země** a **Čechy s Moravou** se stávají **Rudolfovým lénem**, územím, kde Přemyslovi připadla role srovnatelná s rolí oblastního správce. Pro **Přemysla**, někdejšího **pána Evropy**, je určitě dost ponižující prohrát bez boje, zvláště když prohrál s člověkem, který do té doby byl více politik než vojevůdce. Proto je další odvěta nutná, a je jen otázkou času, kdy k ní dojde. Povstání v **Praze** **Přemysl** hravě **potlačuje** a

vzpurnou šlechtu trestá. Exemplárně. Velitel rožmberské povstalecké větve je pro výstrahu veřejně **oběšen**, ostatní jsou **uvězněni**. **Záviš z Falkenštejna** ještě stačí emigrovat.

DRUHÝ STŘET
26. 08. 1278

Proti Habsburkovi **Přemysl Otakar II.** vyrazí v polovičce července (15. 07.). Po srazu u Brna se svými spojenci z Polska a Braniborska společně obsazují **Drosendorf** v Dolních Rakousech (18. 07.). Dobýt další postupný cíl – blízký **Laa** se jim podaří až po dlouhých osmnácti dnech (05. 08.). Zhruba v té době **Rudolf I. Habsburský** vede své vojsko nikoliv do boje, ale vstříc uherskému vojsku krále **Ladislava IV.**, se kterým se utáboří u **Dürnkrutu** (česky Suché Kruty, Moravské pole), v Dolních Rakousech (23. 08.). **Přemyslovo** vojsko k **Dürnkrutu** dorazilo již dříve, po dobytí **Jedenspeigenu** (20. 08.). Jaký byl početní stav armád? **Habsburkovi** se podařilo seskupit silné vojsko s **třiceti tisíci muži**, složené ze žoldnéřů z mnoha zemí, počínaje Rakouskem, Štýrskem, Kraňskem, též i vojskem salcburského arcibiskupa. (***Rudolf I. Habsburský** ve svém nepřátelství jde tak daleko, že zařídil, aby papež **Inocenc IV.** vyhlásil nad Přemyslovým vojskem klatbu nejvyššího typu – acht*). **Přemyslův** sbor s **dvaceti pěti tisíci vojáky** je početně slabší, jsou „přečíslovaní“. **Přemysl** má však k vítězství „nakročeno“ víc než jeho soupeř, neboť vojáci jsou secvičenější i zkušenější. **Rudolf I. Habsburský** však překvapivě volí jinou taktiku útoku než **Přemysl**, sází na uherské

obrněné jezdce, **kumány**. (A dělá dobře, jak se později ukáže). S ranním rozbřeskem pak uherští obrnění jezdci – **kumáni** útočí jako první na Přemyslovu sestavu luky a šípy ze všech stran (26. 08.). A není jich málo, kolem pěti tisíc. Ve chvíli, kdy **Přemyslovo vojsko** začíná početně slábnout, **Přemysl** přikazuje své těžké jízdě, vedené **Milotou z Dědic**, zaútočit z prvního sledu do středu **Rudolfova** seskupení. Zřejmě proto, že tryskový průnik „těžkých pánů“ do nitra nepřítele mu v minulých bojích téměř vždy přinášel vítězství. Tentýž rozkaz vydává i **Rudolf** pro svou „železnou“ jízdu. Po vyrovnaném **střetu těžkooděnců** se linie střetu pootočí tak, že **Přemyslovi** vojáci už nemají v zádech svůj tábor s čekající zálohou, ale řeku **Moravu**. V ní končí řada Přemyslových vojáků. Utopí se. Ve víru boje pak nastává změna, nečekaná a tragická. V přední linii bojující **Milota** nařizuje svému roji **zastavit útok a přeskupit se** k bočnímu střetu. Mnozí, téměř **většina Přemyslových** vojáků, tento chybný taktický manévr **nepochopí** a dávají se nesmyslně na útek. **Milotův** příkaz nejenže působí zmatek v Přemyslově útočné formaci, ale i usnadňuje **uherským obrněným jezcům** snadněji pronikat až k jádru **Přemyslova** seskupení. Jen několik **málo Přemyslových oddílů** pak bojiště neopouští, mezi nimi i **Přemysl**. Úplnou **katastrofou** pro přemyslovské vojsko je boční útok jízdy **Ulricha von Kapellena**, při kterém **Přemysl Otakar II.** padl. A tak je celá bitva po dvou až tříhodinovém klání ztracena. Za jakých okolností **Přemysl** zemřel? Prameny se různí, Dalimilova kronika uvádí:

„...Avšak o zahynutí krále Otakara nemůžeme pověděti nic určitého, protože jedni tvrdí to, druzí ono, a tak v těchto četných rozporech jde mezi lidem hlas, že zmizel mezi vojskem a již se neobjevil...“

Palacký, náš přední historik, má však jasno, vidí Přemyslův skon v úplně jiném světle. V „**Dějínách**“ uvádí, že **Rudolf** najal i **žoldnéře**, jimž byl rytířský způsob boje zcela cizí, kteří si chtěli s Přemyslem vyřídit staré účty. Podle něj najatá skupina **bijců** či **mstitelů** během bitvy pronikla až k Přemyslovi a smyčkou ho strhla z koně. A na zemi ho ubila. (*V rytířském souboji by k vraždě nedošlo, neboť bylo zvykem, že poražený urozený nepřítel byl zajat a dál to bylo jen o penězích. O výši výkupného se lícitovalo*).

DOSLOV
1278–1290

Po bitvě na **Moravském poli** se českým králem stává nezletilý **Václav II.**, syn **Přemysla Otakara II.** Protože jako osmiletý ještě není schopen vládnout, nastupuje poručnická vláda braniborského markraběte **Oty Braniborského**. **Záviš** se uchyluje do ústraní, na hrad **Hradec nad Moravicí** na Opavsku, kam nechává tajně dopravit **Kunhutu**, vdovu po **Přemyslu Otakarovi II.** Tam spolu uzavírají tajný sňatek. Po krátkém čase se oba spolu s dvanáctiletým **Václavem II.** vracejí slavnostně do Prahy (1283). **Václav II.**, po odchodu **Braniborů** už pravomocný král, správu státu svěřuje **Závišovi**,

jmenuje jej **nejvyšším hofmistrem** v Čechách. Po sňatku **Václava II. s Jitkou (Gutou) Habsburskou**, dcerou **Rudolfa I. Habsburského**, dochází v **Českém království** v politickém dění k **převratné změně** (1285). Dominantní postavení už nemá **Záviš**, ale **Jitka (Guta)**, průbojná, neústupná a cílevědomá. Rozhodně nesouhlasí, aby část vybraných daní odcházela do **Závišovy** soukromé sféry místo do královské pokladny. Je i proti obsazování vrcholových postů ve státě **Vítkovci** a **Rožmberky**. S habsburskou důkladností se rozhoduje jednat: „**Záviš** musí zemřít, a to neprodleně,“ nařizuje. Záviše vyláká do Prahy, údajně na křtiny syna **Václava III.**, a hned po příjezdu jej nechá **vsadit do vězení** (1289). Vzápětí odbojní **Vítkovci** a **Rožmberkové** hrozí vzpourou a opevňují se na svých hradech. **Královská rodina** pak **Záviše** nechává vozit spoutaného k branám vzbouřenců a oznamuje jim, že **Záviš** přijde o hlavu, když nesloží zbraně. Až na **Hlubokou** skládají zbraně všichni, vzdávají se královské moci. A právě tam, na **Hluboké**, je zpečetěn Závišův osud. Záviš je na místě **potupně popraven** (1290). Středověkou dřevěnou gilotinou.

Přemysl Otakar II.

Záviš z Falkenštejna
(podle Svolinského)

Literatura

- /1/ František Palacký: Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě, díl druhý, Praha 2011
- /2/ Helena Kohoutková, Martina Komsová: Dějepis na dlani, Olomouc 2005
- /3/ Otakar Dorazil: Světové dějiny v kostce, Praha 1977
- /4/ Stanislava Jarolímková: Co v učebnicích nebývá, Praha 2006
- /6/ Milan Maralík: Dalimilova kronika, Nakladatelství ELK, Praha 1948
- /7/ Zbraslavská kronika, Chronicon aulae reginale, Nakladatelství Svoboda 1975
- /8/ Josef Frais: Slavné prohry, slavná vítězství Koruny české, Nakladatelství Československý spisovatel, s.r.o., Praha 2012

VOJÁK JAN JISKRA

(mistr diverzní, záškodnické války)

**Dezertovat a přejít bojovat k nepříteli – nic zvláštního.
Záleží jen na žoldu. Na výši žoldu.**

Doba: počátek 15. století

Jméno: Jan Jiskra

Narozen: (asi) 1410, Brandýs nad Orlicí

Zemřel: (asi) 1468